

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגרח"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ה' כסלו תשפ"ז | **מסכת בכורות נ"ח-ערכין ד'** ♦ סופרים א', א' - א', ד' | גליון מס' 1434

השבוע בגליון

♦ קפץ אחד מן המנויים
♦ שואלים ודורשים בהלכות החג
♦ איש כי יפליא נדר בערכך - מסכת ערכין
♦ 'ערכין' מהם?
♦ 'ערכין', תעריף מחירים בלבד?
♦ כשהכבשה המתה המליטה טלה חי
♦ חיים לאחר מוות מוחי
♦ גוף המת מתפקד מכח המכונות

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות : meorot@meorot.co.il

דף נח/ב קפץ אחד מן המנויין

קפץ אחד מן המנויים

נידון למדני עסיסי מונח השבוע על שולחנם של לומדי הדף היומי. ריחו כריח גן העדן של עולם הישיבות, והוא מתובל בטעם הנפלא, שאין שני לו, של היכלי התורה. אי אפשר שלא ליהנות ממנו.

מי שבעדרו עשר בהמות חדשות, חייב במעשר בהמה. עליו לכנס את כל הבהמות החדשות לרפת, לפתוח בפניהן פתח, והן יוצאות אחת אחת. העשירית, קודש לה'. והנה, אומרת משנתנו, אם "קפץ אחד מן המנויים לתוכן הרי אלו פטורין". כלומר, לתוך התור הדומם של הטלאים הצייתניים, העומדים לצאת מן הפתח, קפץ בחזרה טלה שכבר יצא מן הפתח והתערב בתוכם, כל הטלאים פטורים ממעשר, שכן, טלה זה שכבר עבר בפתח פעם אחת פטור ממעשר בהמה, ואין נוטלים למעשר אלא מי שוודאי חייב במעשרות - "עשירי ודאי, ולא ספק", ומאחר שהוא התערב בכל הטלאים, כולם פטורים ממעשר, שאין נוטלים למעשר בהמה אלא מי שבוודאי לא התעשר.

כל דפריש: אין צורך לעמוד בראשות ישיבה כדי לכווץ את המצח ולתהות, הרי כה רבות למדנו על כך שיש להלך אחר הרוב, האם אין לכך השפעה במקרה שלפנינו? הכל מכירים את הכלל "כל דפריש מרובא פריש", וכגון, חתיכת בשר שנמצאה ברחוב שיש בו תשע חנויות בשר כשר וחנות אחת בשר טריפה, מותרת באכילה, משום שהתורה הורתה "אחרי רבים להטות", ולפיכך נקבע, כי חתיכת הבשר פרשה מקבוצת הרוב. מדוע, איפוא, לא נחזיר את הטלאים לעמוד בתור, וכל טלה שייצא נקבע כי הוא פרש מן הרוב שחייבים במעשר, וממילא הוא יכול לשמש כעשירי, שהוא עשירי ודאי? (עיי' שיטה מקובצת בבא מציעא ו/ב).

הרא"ש (שם) מיישב את הקושיה באופן הבא. אכן, הוא אומר, התורה הורתה כי כל דפריש מרובא פריש, בין להקל ובין להחמיר, אך אין זה הופך להכרעה במציאות, הספק נותר בעינו, כל טלה היוצא מן הפתח, הוא בחזקת ספק, שמא הוא הוא הטלה שקפץ פנימה בחזרה, אלא שלגבי הכרעות הלכתיות, יש להלך אחר הרוב. ואילו במעשר בהמה, יש צורך בעשירי ודאי, כדרשת גמרתנו - עשירי שבוודאי לא התעשר, וטלה זה אינו עונה על הגדרה פשטנית זו.

חידוש מסעיר זה הפרה את המוחות המבריקים ביותר, כאשר מעל כולנה מרחפת קושייתו האיתנה של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת מהדו"ת סי' ק"ח). אחת מהלכות מעשר בהמה קובעת, כי אין ליטול בהמה טריפה למעשר [בהמה שאינה ראוייה לחיות זמן רב]. והנה, אף על פי שאיננו יודעים את מצבה הבריאותי של כל בהמה, אנו תולים כי היא בריאה, שכן הולכים אחר הרוב, ורוב הבהמות אינן טריפות. אם כדבריו של הרא"ש, לעולם לא ניתן היה לקיים את מצוות מעשר בהמה, שכן, לדבריו, ההליכה אחר הרוב אינה מטביעה חותם וודאות על המיעוט, וממילא עדיין יש לחשוש שמא כל בהמה היא טריפה?

בהיכלי הישיבות ממשיכים ומתעמקים בתירוצו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לקושיה עצומה זו. לקוראינו השומרים את הגליונות הקודמים, מומלץ לעיין בגליון למסכת חולין דף

דבר העורך

סייעתא דשמיא

עם סיום מסכת בכורות, בה למדנו רבות על מצוות פדיון הבן, קיבלנו מכתב מעניין מאד מירושלים. **קורא** נאמן, הרב יעקב פיש שליט"א, משכונת גבעת משה בירושלים, מספר במכתבו על סייעתא דשמיא נפלאה שהיתה לחבירו הטוב, אשר שוחחנו עמו, ולבקשתו, הדברים מתפרסמים בעילום שם.

חבר זה, ר' ראובן נכנה אותו, נולד בארצות הברית, וגדל בבית הוריו אשר התגוררו בקהילה קטנה ומרוחקת מריכוזי היהדות הדתית. ביום מן הימים החל הספק לנקר בליבו - הרי בכור אני, וחלה עלי מצוות פדיון הבן, כיצד אדע, כי אי פעם, לפני עשרות שנים, נערך הפדיון כדת וכדין? מי אמר שהכהן היה כהן, ואם כן... החששות והשאלות גברו והלכו, עד אשר הוא החליט לפנות לסמכות הלכתית, אשר תורהו כיצד עליו לנהוג. התשובה שקיבל היתה, כי אם הכהן שפדה אותו עולה לדוכן לברכת כהנים, אין מקום לכל חשש, והוא יכול להסיר את הספקות מליבו.

ברם, כאשר הוא ניסה לברר אצל אביו, מיהו אותו כהן שפדאו, מה שמו, היכן הוא מתגורר, ועוד שאלות מסוג זה, הוא נתקל במבוי סתום. אביו לא זכר מאומה, היה זה לפני שנים רבות כל כך, ואביו אף ניתק כל קשר עם מקום מגוריו באותן שנים. הספקות בעבעו וגעשו, פשטו צורה ולבשו צורה חדשה.

ר' ראובן, מספר הרב פיש, הוא אדם מאד מסודר, וכמעט לא קרה שהפסיד את המניין הקבוע שלו, ובפרט שהוא נהנה להתפלל שם, כי במניין זה יש כהן העולה בקביעות לדוכן לנשיאת כפיים, וכך הוא

◄◄

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל
ב"ר בן ציון ז"ל נלב"ע ח' בכסלו תשע"א
תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו הר"ר **ישראל וסימה שכטר** הי"ו - חיפה

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל
ב"ר יעקב הלוי ז"ל נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידנו מר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו

יא/א, במאמר **"סערה בכוס חלב - המסלול ההלכתי של החלב בדרך אל כוס הקפה"**, שם טמון פתרון נוסף לשאלה זו.

דף נח/א שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום

שואלים ודורשים בהלכות החג

ה"בית יוסף" (או"ח סי' תכ"ט) מחדש, כי תקנת "שואלים ודורשים בהלכות החג שלושים יום קודם החג" מיוחדת לחג הפסח בלבד, העתיר בהלכות והדורש הכנות מרובות, לעומת זאת הלכותיו של חג הסוכות 'פשוטות': סוכה המוקמת על ידי גוי - כשרה, סוכה בעלת שתי דפנות ודופן שלישית בת טפח - כשרה, "ולולבים ואתרוגים", אומר ה"בית יוסף", "רובם כשרים"... והוא מוסיף, כי "אין טרחת סוכה ולולב מרובה, ודיין להתעסק בהם בערב החג".

ברם, מדברי ראשונים רבים (רש"י ברכות יז/ב ועוד, תוספות מגילה ד/א ד"ה "מאי", ועוד) מוכח, כי תקנה זו כחה יפה לכל המועדים, והפוסקים מציינים את סוגייתנו כמקור מבוסס לכך, שגמרתנו מציינת את מחצית הזמן שבו יש לדרוש בהלכות החג, לפני פסח, לפני שבועות ולפני חג הסוכות, כזמן שבו יש לעשר את הבהמות. הרי לנו, כי בכל הרגלים תקנה זו נוהגת ("מגן אברהם" סי' תכ"ט ס"ק א' וביאור הגר"א, "משנה ברורה", ושער הציון שם). אמנם, יש הסוברים, כי בפסח תקנה זו חובה, ובשאר המועדים היא מנהג שאינו מכח תקנת חובה (ב"ח, "חק יעקב" ו"פרי מגדים" שם, ועיי' שעה"צ אות ב').

מדברי ה"פני יהושע" (מגילה ד/א) עולה, כי לפני שלש הרגלים בלבד יש לדרוש ולשאול בהלכות החג, ולא לפני יתר החגים.

בעל ה"תניא" זצ"ל מנמק בהרחבה, מדוע תקנה זו התייחסה לשלש הרגלים בלבד ("שולחן ערוך הרב" או"ח סי' תכ"ט סעי' א' ב' ג'): "... ידרשו הלכות החג, לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות, עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן, לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל ל' יום לפניו, כדי להזכיר העם... שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלושים יום" (עיי"ש שיסוד הדברים מבואר בתוס').

הוא ממשיך ומסביר, כי תקנה זו לא התבטלה גם לאחר חורבן הבית, כדי שיהו העם בקיאים בהלכות הרגל, ובימינו, מצווה על כל אחד לעיין בספרי ההלכה שהכל כתוב בהם בצורה ברורה ונהירה.

דרשת שבת הגדול, מפני פיזור הגלות: בזמנינו, יש הסוברים כי יוצאים ידי חובת תקנה זו באמירת פיוטים הכוללים את דיני החג ואת הלכותיו ("חק יעקב" סי' תכ"ט ס"ק ג'), ואילו הב"ח (שם כותב, כי פיזור הגלות גרם לכך שעד שבת הגדול אין אפשרות לרכז את העם ולדרוש לפניהם, ולפיכך, אין טעם לדרוש שלושים יום קודם החג.

איש כי יפליא נדר בערכך - מסכת ערכין

רבבות לומדי הדף היומי באים השבוע בשערי מסכת ערכין. מסכת זו, מכילה תשעה פרקים בשלושים ושלשה דפיה העוסקים בענייני ערכין, הקדשות, חרמות ומכירת נכסים בזמן שהיובל נוהג

הפרקים הראשונים של מסכת ערכין עוסקים בדינו של אדם שאמר "ערך פלוני עלי", היינו: שישלם את ערכו להקדש, או "דמי חפץ פלוני עלי". לא לחינם נקטנו בלשון **"ערך** פלוני", ו"**דמי** חפץ", שכן, דמי הערכין קצובים בתורה, בשלהי פרשת בחוקותי (ויקרא כז): "איש כי יפלא נדר בערכך נפשות לה'. והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה... חמשים שקל... ואם נקבה ... שלשים שקל. ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה... הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים... מבן חדש ועד בן חמש שנים... הזכר חמשה שקלים ולנקבה... שלשת שקלים... אם מבן ששים שנה... זכר... חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים...". ואילו האומר "דמי פלוני עלי, ישלם כערכו בשוק, אם היה נמכר לעבד, וכבר נחלקו ראשונים, אם משלם דמי עבד עברי או דמי עבד כנעני (עיי' "קצות החושן" סי' ת"כ ובמה שציין שם ב"מילואי חושן"). בכל הדינים הללו, בפרטיהם ובהלכותיהם, גדושים חמשת הפרקים של מסכתנו, העוסקים אגב אורחא בדינים שונים, כגון, שיר שנוגן בבית המקדש, ועוד. דרכי התשלום של ההקדשות, גולשים מפרקים אלו לפרק השישי, ואילו הפרק השביעי עוסק בזמן הראוי להקדשת נכסים, ואת הנידונים הללו קוטע הפרק השמיני שבו נלמד כיצד פודים ממון שהוקדש, ועל דינם של חרמי הכהנים וחרמי בדק הבית, ומיד אחר כך, בפרק תשיעי, הסוגיות חוזרות לעסוק בדיני ממכר השדות והבתים בזמן שהיובל נוהג ובדרכי גאולתם.

עם פתיחת הלימוד במסכת ערכין ראוי לציין את פירושם של בעלי המוסר על הפסוק "איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה'".

הפלא הגדול: ה'פלא' של עולמנו הוא, החיבור הבלתי אפשרי בין הנשמה הרוחנית לבין הגוף הגשמי, כפי שכתב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' ו' סעי' ו'), שזוהי כוונת הברכה החותמת את ברכת

זוכה לברכת כהנים מידי יום, אך במניין המאוחר יותר, פעמים רבות אין כהן.
שבוע ימים לאחר שהתחוור לו כי אין באפשרותו לאתר מידע אחר אותו כהן, אירע שהוא התאחר לקום משנתו, והוא התפלל במניין השני. לקראת ברכת כהנים המתינה לו הפתעה נעימה בדמות כהן שעלה לדוכן ובירך את הקהל.
הכהן היה נראה תייר אורח שנזדמן למקום, ולאחר התפילה נוצרה שיחה קצרה בין ר' ראובן לבין הכהן האורח. לאחר מספר דקות של שיחה התברר כי הכהן האורח, הוא הוא הכהן אשר פדה את ר' ראובן! כבר לא היה צריך לשאול אותו אם הוא עולה לדוכן...
בעל המעשה ביקש להדגיש, כי בכל מקרה של ספק יש לפנות למורה הוראה, וכי אין להקיש למקרים אחרים מן התשובה שניתנה לו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נח/א בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום

משהו של רוחניות

היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל לומד ומתפעל:
בן עזאי אמר שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. מובן, שאף רבי ישמעאל בכללם, ובכל זאת בן עזאי אמר (חולין עא/א): "חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל" "הפסד וחבלה הוא בעולם" (רש"י לעיל ע/ב). וכל כך למה? כנראה שמשהוא כן יכול היה לקבל מרב ישמעאל.
הפסדו של אותו 'משהוא' זעיר מזעיר, חבלה הוא בעולם!
משהו של רוחניות!... (שיחות מוסר, יח תשל"א).

אשר יצר, רופא כל בשר **ומפליא** לעשות: "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו". ראש וראשון לפלא זה, הוא הדיבור, שהוא פעולה גשמית המבטאת את הדעת הרוחנית. פלא על פלא הוא, כי באמצעות הדיבור ניתן לפעול דברים רוחניים, וזהו שאמרה תורה "איש כי יפליא נדר" - כוחו של הדיבור ליצור קדשים והקדשות הוא פלא! ("פחד יצחק").

'ערכין' מהם?

סוגיות ערוכות לפנינו על דיני 'ערכין'.

מהם בעצם 'ערכין'.

התורה מפרטת, כי האומר 'ערך פלוני עלי' או 'ערכי עלי', ישלם להקדש חמישים שקל בשקל הקודש אם אותו פלוני בן עשרים, ואם הוא בן שישים ישלם עשר שקלים בשקל הקודש.

בתחילת לימוד מסכת ערכין, שומה עלינו לברר, במה שונה המעריך מן הנודר. אדם אשר יאמר "ערך פלוני עלי", חייב להביא חמישים שקלים לגזבר ההקדש. מי אשר 'יעמוד ויידור חמישים שקלים להקדש, חייב גם כן להביאם אל הגזבר. לכאורה, אין כל הבדל ביניהם, שניהם התחייבו חמישים שקלים להקדש. במה, איפוא, נתייחדו ה'ערכין'?

'ערכין', תעריף מחירים בלבד? כפי שהדברים נראים במבט שטחי, אין בפרשת 'ערכין' כי אם פירוט מחירים, תעריף סכומים בלבד, שנקבע על ידי התורה, כדי שנדע איזה סכום צריך לשלם אדם המתחייב להקדש את ערכו של פלוני בן עשרים או את ערכה של פלונית בת חודש, ומלבד זאת, אין כל הבדל בין הנודר לבין המעריך. ברם, קיימות הוכחות רבות לכך, ש'ערכין' הם מהות אחרת, שונה ונפרדת מנדרים. תחילה נתייחס לשתי הוכחות, ולאחר מכן נגיע להגדרת ה'ערכין'.

הנה, לדעת רבי מאיר (ה/ב), גוי שאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', לא אמר ולא כלום, שלא נתחדשה פרשת ערכין לנוכרים, כי אם לישראל. מדוע? הרי גוי שיידור להביא ממון להקדש, חייב לעמוד בדיבורו. הרי לנו, כי 'ערכין' אינם נדרים.

בתחילת המסכת (ב/א) נאמר, כי לשון המשנה "**הכל** מעריכין" בא לכלול גם "מופלא הסמוך לאיש", שהוא קטן שאינו בן י"ג שנים, אך יודע היטב לשם מי נדר ומה נדר. מאחר שלגבי נדרים כבר ידוע כי "מופלא הסמוך לאיש" רשאי לידור, נשאלת השאלה, הלמאי יש צורך בהדגשה נוספת כי הוא ראוי גם להעריך. אין זאת, אלא ששוב אנו נוכחים, כי 'ערכין' אינם נדרים.

האחרונים עסקו בנידון חשוב זה, והם העלו הגדרה חשובה עד למאד.

ה"חזון איש" זצ"ל (ערכין סי' כ"ט ס"ק ב', ג', ד') כותב, כי המעריך "נתפס במצוות הערכין... ומתחייב במצוות התורה בשלומי הערכין". כדי להבין את הדברים נתבונן בפרשת נזיר. אדם המקבל על עצמו נזירות, לא קיבל על עצמו שלא לשתות יין ושלא לגזוז את שערותיו, אלא הוא קיבל על עצמו דין 'נזיר', וככזה עליו לנהוג בצורה מסויימת, כפי הוראות התורה. כך גם המעריך מקבל עליו דין 'מעריך' ועליו לנהוג כפי שהתורה הורתה למעריך לנהוג.

ה"חזון איש" אף מוסיף ומחדד, כי האומר 'ערכי עלי', אינו מתחייב מיד חמישים שקלים כסף להקדש, אלא הוא מתחייב לשלם כפי אשר יעריך הכהן שלפניו יובא הפלוני המוערך. כמובן, כי הכהן יעריך את המוערך לפי דיני התורה, אם בן עשרים יקבע כי יש לשלם חמישים שקל כסף, ואם בן שישים, יקבע כי יש לשלם חמש עשרה שקל כסף. ברם, חובת המעריך אינה אלא לעמוד לפני הכהן להערכה, ואו אז, הכהן ישית עליו את הסכום הקצוב בתורה. נמצאנו למדים, כי המעריך אינו נודר ממון כלל, אלא הוא מתחייב בפרשת ערכין אשר מהותה לעמוד לפני הכהן כדי שהלה יטיל עליו חיוב ממון.

המעריך הרי הוא כמי שמקדיש חפץ ופודהו!: ביטוי חריף יותר להבדל בין נדרים לערכין, אנו מוצאים ב"שלטי הגיבורים" (עבודה זרה יג/א) הכותב, כי המעריך, הרי הוא כמי שמקדיש חפץ ופודהו! לאמר, אין כאן התחייבות ממון, אלא מעין הקדשת האדם המוערך ופדייתו בממון (עיי"ש ב"גבורות שמונים" להמהר"י ענגיל, אות מט, שהאריך בעניין. ראה עוד תוס' הרא"ש חולין קלט/א ו"לב אריה" שם, וב"ברכת כהן").

דף ז/א אבל עובר לא דהוא מיית ברישא

כשהכבשה המתה המליטה טלה חי

ביום בהיר, רכב משא פרק כבשה מעוברת בשערי בית החולים שערי צדק בירושלים, וצוות מתוגבר של רופאים ואחיות ליוו אותה אל חדר הניתוח. היה זה מחקר שנערך בעקבות הנידון על קביעת רגע המוות.

נידון הלכתי זה סבוך וקשה, ואיננו מתיימרים להתיר את קשריו במאמר זה, אלא נעסוק בנקודה אחת הנוגעת לו והנובעת מסוגייתנו. השאלה הבסיסית לגבי קביעת רגע המוות היא, על פי אלו סימנים ניתן לקבוע אם החולה חי או מת.

דף נח/א כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום

מעלתה של קליפת השום

למה דוקא שום? תמה בעל השל"ה.

ומיד הוא מבאר:

אף שהשום חריף הוא, חריפות קליפתו דלה היא. אולם, לולי הקליפה העוטה עליו, לא היתה חריפותו משתמרת כלל. בא בן עזאי ואומר: אף כי חריף אני ביותר, מכל מקום לולי החכמים הגדולים הבקיאים בתורה, לא היתה תועלת בחריפותי ולא היה לה קיום... (שני לוחות הברית, מסכת שבועות)

דף נח/ב יכול היו לו מאה ונטל עשרה... יהיו מעושרין ת"ל עשירי ואין זה עשירי

אחד אחד דוקא

את מצוות מעשר בהמה יש לקיים על ידי מניין כל הבהמות, אחת אחת, והפרשת העשירית קודש לה'

ביאר רבי מרדכי דב מהורנוסטייפל:

רצה הקב"ה שמצוות מעשר בהמה תתקיים על ידי האדם בחשק ובשמחה. אילו היה מפריש בבת אחת עשר בהמות ממאה בהמות שברשותו, היה חס על הפסדו וליבו לא היה עמו. לפיכך אמרה תורה שימנה ויאמר: אחת - שלי! שתים - שלי! שלוש - שלי! וכן הלאה. כשמגיע הוא אל התשיעי הרי הוא כבר מלא הודאה ושמחה ומיד הוא אומר: העשירי - יהיה קודש לה'!... (חיים שיש בהם, מועדי השנה, יט).

דף ס/ב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש

רבי עקיבא - קודש לה'

בספרים קדמונים מובא בשם המקובל הקדוש רבי שמשון מאוסטרופולי שעשרת הרוגי מלכות היו

כנגד עשרת השבטים שהשתתפו במכירת יוסף; ואף שהיו תשעה בלבד, הלא שיתפו את הקב"ה, וכנגדו – כביכול – בא רבי עקיבא.

וכך רמז זאת בפסוק:

כל אשר יעבור - יהרג - תחת השבט. תשעת הרוגי מלכות תחת שבטי י-ה באו. העשירי - רבי עקיבא - יהיה קודש לה'... ("פרדס יוסף", ויקרא כו/לב, עיי"ש עוד).

דף ד/א הכל חייבין בזימון

באכילת מצווה גם כן יש ליזהר

בגמרא נאמר כי המשנה נזקקה לחדש שכהנים האוכלים קדשים אינם פטורים מברכת המזון.

זאת, מבאר ה"משך חכמה" (עקב), מאחר שברכת המזון באה להגן מפני תחושת זחיחות הדעת הבאה אחר האכילה והשובע. כאשר האוכל מברך וזוכר את אלוקיו, מובטח הוא שלא יבוא לבעוט מתוך בטנו המלאה.

לכן סביר היה שכהנים, באכילת לחם אלוקיהם לפחות, חסינים הם מפני זאת, ולא יצטרכו לברך. קא משמע לן: לאו! גם מי שאוכל אכילה של מצווה עליו להזהר...

דף ד/א ופדויו מבן חדש תפדה בערכך

מניין בפדיון הבן - על שום מה?

בגמרא מוכח, כי קיימת זיקה בין תשלומי ערכין לפדיון הבן.

בשם הגרמי"ל זקש זצ"ל, בעל "מילי מרדכי", מובא, כי בכך מוסבר פסקו של רבי שלמה מלונדון, אחד מן הראשונים, שבפדיון הבן יש צורך בעשרה. הדבר תמוה: מנלן? אולם יש לבאר זאת, כי כשם שבערכין המשלם בקרקע עליו להביא עשרה לשומה (סנהדרין טו/א), כך גם בפדיון הבן כשפודה בדבר שאין שומתו ידועה. לפיכך נהגו כי בכל מקרה יהיו נוכחים עשרה יהודים.

חיים לאחר מוות מוחי: היו שביקשו להוכיח מגמרתנו, כי גם לאחר מוות מוחי מוחלט האדם עדיין אינו מוגדר כמת. בגמרתנו מבואר, כי מאחר שעובר במעי אמו אינו בעל חיים עצמיים, אלא הוא שואב את מזונו ואת חייו מאמו, לא יתכן שהאם תמות והעובר ימשיך לחיות - "עובר מיית ברישא", וכאשר מעוברת חדלה לחיות, עוברה מת עמה מיד. והנה, בימינו אירעו מקרים שנשים חלו במחלות סופניות רח"ל, ואף מתו מוות מוחי, ולא נותרה בהן חיות למראית עין, לבד ממכונות ההנשמה שהפעילו את מערכות הגוף, והרופאים הצליחו ליילד תינוק בריא ושלם. הרי לנו הוכחה ניצחת, כי גם אדם שמת מוות מוחי נחשב כחי, שאם לא כן, כיצד עוברים אלו נותרו בחיים.

גוף המת מתפקד מכח המכונות: ברם, היו שדחו הוכחה זו בטענה, כי אמנם עובר אינו מסוגל להמשיך לחיות לאחר מות האם, אך כאשר האם מחוברת למכונות החייאה, הוא ממשיך לחיות מכחן גם לאחר מיתתה, ואין הוא אלא כתינוק המוטל באינקובטור, וממילא, אין כל הוכחה כי מצב זה מוגדר כחיים על פי ההלכה.

הדברים הובאו לפני הגאון רבי שלמה זלמן אוייערבאך זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" תנינא ח"ב סי' פ"ו), אשר בחן את הרעיון ואישר את ביצוע הבדיקה הבאה כדי לאשש או לסתור הנחה זו.

כבשה מעוברת הובאה לבית החולים, חוברה למכשירי הנשמה, כאשר המטרה היתה לסיים את חייה באופן וודאי, על פי כל הקריטריונים, ולבדוק היחיה עוברה או ימות. מפאת חוסר הנסיון ביילוד טלה במצב נדיר זה, נאספו ובאו חמשה עשר מומחים בתחומי רפואה שונים, נוירולוגיה, קרדיולוגיה, גניקולוגיה, פיזיולוגיה, וטרינרים, רופא מרדים, ועוד. הכל התנדבו להקדיש שעות ארוכות לבירור השאלה ההלכתית.

לאחר שהוברר כי הכבשה כבר אינה בין החיים, הרופאים המתינו עשרים וחמש דקות והוציאו את העובר, חי בריא ושלם! הוכח מעבר לכל ספק, כי מכשירי ההנשמה יכולים לספק לגוף את צרכיו, להמשיך להפעילו, אך אין זה מוכיח על חיים המקננים בו.

כאמור, בדיקה זו נעשתה כדי לוודא אם כבשה מתה מסוגלת להעביר חיים לעוברה באמצעות מכונות המחוברות אליה. לאחר שהוכח כי הדבר אפשרי, נשללה ההוכחה כי יש חיים גם לאחר מוות מוחי, שכן, כל אותם ילדים הנולדים לאחר מות אמותיהם, מקבלים את חיותם מן המכשירים הרפואיים.

ההוכחה נשללה, ולפיכך הספק נותר על כנו.

אכן, רבי שלמה זלמן זצ"ל מדגיש: "על משמרתי אעמודה כמו שכתבתי קודם, שאין לסמוך בודאות על המדע הרפואי כל זמן שעדיין יש פעימת לב אף שקרוב לודאי שזה רק מפני המכשיר בלבד".

